

EL-AHTAL'IN EMEVİLERE METHİYELERİ

THE PANEGYRICS OF AL-AKHTAL TO THE UMAYYYADS

Esat AYYILDIZ

Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
esatayyildiz@hotmail.com

Öz

Emevî Döneminin en büyük methiye şairlerinden birisi olan el-Ahtal et-Tağlibî, şiirin siyaset için önemli bir araç olduğu dönemde, hicviye ve methiyeleri sebebiyle şöhret kazanmıştır. el-Ahtal, Yazîd b. Mu'âviye'ye Ka'b b. Cu'eyl tarafından takdim edilmiş, veliaht prensinin yakın dostu olmuştur. Yazîd, tahta çıktığı zaman el-Ahtal'a çok lütuflar davranmıştır. Şair, Hristiyan olmasına karşın, Emevî halifelerinin takipçisi olmak suretiyle ihsan ve bağışlar almış, tüm hayatı boyunca yönetimdeki Emevî hanedanlığına tabi olmuştur. Methiyelerinde Yazîd'i, Abdülmelik b. Mervân'ı ve el-Velîd b. Abdî'l-Melik'i övmüş, hicviyelerinde halifelerin tüm muhaliflerine hücum etmiştir. el-Ahtal, birkaç methiyesini adadığı Halife Abdülmelik'in resmi şairi olmuş, ancak I. Velîd zamanında gözden düşmüştür. İslam öncesi bedevî geleneği el-Ahtal'ın şiirlerinde daima gözlemlenmiş ve övgüleri bu geleneğin edebî devamını teşkil etmiştir. Öyle ki onun methiyeleri klasik bir statü kazanmış ve şiiri, eleştirmenler tarafından saf Arapça olarak kabul edilmiştir.

Abstract

al-Akhtal al-Tağlibî was one of the great panegyrists of the Umayyad period. He became famous for his satires and panegyrics in a period when poetry was an important political instrument. al-Akhtal was introduced to Yazîd b. Mu'âwiyah by Ka'b b. Ju'ayl. He became a close friend of the crown prince. Yazîd, when he succeeded to the throne, was very kind to al-Akhtal. Although he was Christian, he was favoured by leading Umayyad caliphs. All his life al-Akhtal followed the reigning Umayyad Dynasty. He lauded in his panegyrics Yazîd, 'Abd al-Malik b. Marwân and al-Walîd b. 'Abd al-Malik and in his satires attacked all opponents of the caliphs. al-Akhtal became the official poet to the caliph 'Abd al-Malik, to whom he dedicated a number of panegyrics. But he fell into disfavour under Walîd I. The pre-Islamic bedouin tradition is always apparent in the poems of al-Akhtal, and his panegyrics show the continued vitality of this tradition. The panegyrics of al-Akhtal acquired a classical status. His poetry was accepted by critics as source of pure Arabic.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 25 Ağustos 2017
Kabul edildiği tarih: 21 Eylül 2017
Yayınlanma tarihi: 27 Aralık 2017

Article Info

Date submitted: 25 August 2017
Date accepted: 21 September 2017
Date published: 27 December 2017

Anahtar sözcükler

el-Ahtal; Methiye; Emevîler; Övgü;
Yezîd b. Mu'âviye; Abdülmelik b.
Mervân; el-Velîd b. Abdî'l-Melik;
Haffe'l-Katîn

Keywords

al-Akhtal; Panegyric; Umayyads;
Praise; Yazîd b. Mu'âwiyah; 'Abd al-
Malik b. Marwân; al-Walîd b. 'Abd al-
Malik; Khaffa al-Qatîn

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001545

Giriş

el-Ahtal (الأخطل) kelimesi, tam adı Giyâs b. Ğavs b. eş-Şalt b. eṭ-Ṭâriqa olan Emevî Dönemi şairinin “çenebaz” ve “sefiḥ” anlamlarına gelen lakabıdır. Bu sözcük, “boş, yanlış ve saçma konuşmak” manasını ihtiva eden “hatile” (حطل) fiilinden türemiştir (İbn Manzûr 11: 209; el-İsfehânî 8: 201). el-İsfehânî, bu lakabın şairin isminin önüne geçerek adını unutturduğuna değinmekte ve bu şekilde anılmasına yol açtığı iddia edilen birkaç farklı olaya dair rivayeti aktarmaktadır. Hârûn b. ez-Zeyyât'ın rivayetine göre bu lakabı almasının sebebi, şairin, topluluğundan bir kişiyi hicvetmesi, onun da şaire, “Ey çocuk! Sen çenebaz (Ahtal)'sın” demesidir. Başka bir rivayet ise Tağlib kabilesinin şairi Ka'b b. Cu'eyl (ö.55/675)'in henüz yaşı küçük olan şaire kızarak bu lakabı taktığı yönündedir (el-İsfehânî 8: 201). Nesebinin, İbn Seyḥân b. 'Amr b. Seyḥân

b. el-Fedevkes b. ‘Amr b. Mâlik b. Cuşem b. Bekr b. Hâbîb b. ‘Amr b. Ğunm b. Tağlib olduğu söylenen şairin künyesi Ebû Mâlik’tir (el-İsfehânî 8: 201; el-Endelüsî 305).

Doğum ve vefat tarihi tam olarak bilinmeyen, ancak 19/640 yılında doğduğu, 92/708 senesinde de hayatını kaybettiği tahmin edilen şairin, el-Hîra’da (Irak’ta) yahut Ruşâfe (Sergiopolis) civarında bir yerde dünyaya geldiği varsayılmaktadır (Bâbetî 13). el-Ahṭal, Kuzey Suriye’deki, Monofizit¹ itikadını benimseyen ve büyük çoğunluğu Hıristiyan olan Benû Tağlib’e mensuptur. Gerek yerleşik gerekse bedevî yaşam tarzı süren bazı Hıristiyan Arap kabilelerinin Ya’kûbiyye mezhebini benimsemiş olması dolayısıyla el-Ahṭal da bu inancı kabul etmiştir (Gardet ve Anawati 13-14). Aynı zamanda şairin, annesi Leylâ vesilesiyle, Hıristiyanlığı benimseyen İyâd kabilesiyle de ilişkisi vardır (Hammer-Purgstall 1/2: 320). Tüm hayatı boyunca Hıristiyan kalan el-Ahṭal, Halife Abdulmelik b. Mervân (ö.86/705)’ın kendisinden İslâm dinine geçmesini istediği zaman bile bu talebi geri çevirmiş, Hıristiyanlığı terk etmeyi kabul etmeyeceğini belirttiği bir kaside ile halifeye karşılık vermiştir. Üstelik bu kasidesinde hac ve oruç gibi İslâm’ın şartlarından olan kutsal ibadetleri yerine getirmeyeceğini, şarap içmeyi bırakamayacağını, sabah namazında da secde edemeyeceğini, zira o saatlerde sarhoşluktan dolayı sızıp kaldığını ifade etmiştir (el-Ahṭal, *Divân* 72; el-Ahṭal, *Şi’ru’l-Ahṭal* 491-492).

وَلَسْتُ بِأَكْرَمِ مَنْ الْأَضْحَاجِي	لَسْتُ بِعَاقِبِ رَمَضَانَ طَوْعًا
إِلَى بَطْحَاءِ مَكَّةَ، لِلتَّجَاحِ	وَلَسْتُ بِزَاجِرِ عُنُقِهَا، بِكُورِ
وَأَسْجُدُ عَنْ مَنِّ مُنْبَلِّحِ الصَّبَاحِ	وَلَكِنِّي سَأَشْتَرِيهَا شَمْلًا

“Ramazan’da boyun eğerek oruç tutmam; kurban etlerinden de yemem.

Başarı için, semeri ile kuvvetli dişi devemi Mekke vadisine sürmem.

Ancak ben soğuk şarap içer, sabah sökerken de secde ederim.”

Din değiştirmeyi asla düşünmemesine rağmen el-Ahṭal’ın aşırı mütedeyyin bir karaktere sahip olmadığı, keza tutucu bir dünya görüşünü de benimsemediği gözlemlenmektedir. Hıristiyanlar arasında pek hoş karşılanmasa da el-Ahṭal ilk hanımını boşayarak dul bir kadınla evlenmiş, ancak bu ikinci birliktelik de pek mutlu geçmemiştir (Caussin de Perceval 11). Şair, meyhaneleri, eğlenceyi ve şarap

¹ **Monofizitizm:** (Yunanca: μονοφυσιτισμός) Hıristiyanlıktaki ilk önemli ihtilaflardan birisidir. Diofizitizm’den farkı, Hz. İsa’da mevcut olduğuna inanılan tanrısal ve insanî tabiatın tek bir yapıya dönüşmesidir. Suriyeli Monofizitler Ya’kûbî adını almaktadır.

içmeyi çok seven birisidir. Bununla birlikte Hıristiyan olduğunu sıklıkla vurgulamaktan hoşlandığı gözlemlenen el-Ahṭal'ın, Emevî halifesinin huzuruna bile sarhoş ve boynunda altın bir haç asılı halde çıktığı mevcut rivayetler arasındadır (Hâvî 26).

el-Ahṭal'ın dîvânında Emevî hanedanlığı için söylediği methiyeler ve onları müdafaa etmek için nazmettiği hicviyeler oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ancak methiye ve kasidelerinde şair kendisini yalnızca Emevî sarayı ile sınırlamamış, aynı zamanda Tağlib kabilesinin de sesi olmuştur (Hâvî 7). Methiyelerinin yanı sıra el-Ahṭal'ın edebî hayatında en dikkat çeken noktalardan birisi, çağdaşı Cerîr b. 'Atiyye (ö.110/728?) ile girdiği *naḳîde*² atışmalarıdır. Hicivleriyle tanınan Cerîr'in, "Ona tek dişi kalmuşken rastladım. İki dişi kalmuşken rastlasaydım beni yerdi" dediği rivayet edilmiştir (el-İsfehânî 8: 204). Yine çağdaşı olan el-Farazdak (ö.114/732), soyunun Cerîr gibi Temîm'e dayanmasına rağmen, hicivlerinde el-Ahṭal'a destek vermiştir. Çok sıkı ilişki içinde olmalarından dolayı bu üç şairin hayatlarını, siyasi ilişkilerini ve şairliklerini birbirinden müstakil olarak ele almak kolay değildir. Keza Emevî hanedanlığının onlar üzerindeki tesiri de biyografilerinin ayrılmaz bir parçasını teşkil eder. el-Ahṭal, Câhiliyye geleneğini devam ettirerek kendisinin de bir bireyi olduğu Bedevî kökenli toplumunun görüş ve hissiyatını ifade etmiştir. Câhiliyye geleneğine bu denli yakın olmasının sonucunda şiiri oldukça sahih kabul edilen el-Ahṭal, Câhiliyye şairlerinden en-Nâbiğa ez-Zubyânî (ö.604)'ye benzetilmiştir. Hatta Ebû 'Amr: "el-Ahṭal, Câhiliyye'de tek bir gün bile yaşamış olsaydı, onun üstüne kimseyi yeğlemezdin" demiştir (el-Bustânî 305; Lammens 61). el-Ahṭal'ın şiirleri, bedevî adet ve geleneklerinin İslâmî bir çevrede nasıl gelişme gösterdiğini gözler önüne sermesi bakımından oldukça önemlidir. el-Ahṭal, kasidelerine çağdaşları gibi bahsi geçen klasik üslupla başlamış, ancak üslubun gerekliliklerini yerine getirdikten sonra methetme aşamasına geçmiştir (ed-Dehhân 19). Şiirlerinin telifinde çok titiz davrandığı kaydedilen el-Ahṭal'ın, yeni bir kaside nazmettiği zaman kasideden beğenmediği üçte birlik kısmı çıkardığı, geriye yalnızca en güzel bölümü bıraktığı rivayet edilmiştir (ez-Ziriklî 5: 123). Nitekim bu ve benzeri uygulamalar, şiirlerini methettikleri yüksek mevkideki kimselere, bilhassa da devlet büyüklerine beğendirmeye çalışan şairlerde gözlemlenen bir durumdur.

² **Naḳîde** (نَقِيضَة): Klasik Arap Edebiyatındaki hiciv atışmalarıdır. Kelimenin terimsel anlamı *bir şairin şiir söylemesi, diğer bir şairin de onun şiirini çürütecek başka bir şiir söylemesi veya polemik şiiridir*. Sıklıkla karşılaşılan "naḳâid" (نَقَائِد) kelimesi ise "naḳîde" sözcüğünün çoğul halidir ve naḳîdeler manasına gelmektedir.

Sonraki dönemlerde Basra ve Küfe gibi edebiyata büyük ilgi duyulan Irak kentlerinde, el-Ahṭal, Cerîr ve el-Farazdağ arasında mukayeseler yapılması ve hangisinin şairlikte daha üstün olduğunun tespitine çalışılması yaygınlık kazanmıştır. Bu durum şüphesiz âlimler arasında ciddi bir edebî eleştiri geleneğinin yerleşmesine de pozitif yönde katkı sağlamıştır ve İbn Sellâm bu üç şairi aynı tabakaya koymuştur (eş-Şâyib 1; el-İsfehânî 8: 203). Mesleme b. ‘Abdi’l-Melik (ö.121/739?) kendisinin, Araplar arasında el-Ahṭal, el-Farazdağ ve Cerîr’i en iyi bilen kişi olduğunu, dolayısıyla üçlü hakkında soru sormadığını söylemiş ve el-Ahṭal’ın şairlikte daima diğerlerinden önce geldiğini belirtmiştir (İbn Kuteybe 1: 483).

el-Ahṭal’ın şiirlerinin günümüze ulaşmasını sağlayan kaynaklardan birisi, Ebû Saîd el-Hasan el-Huseyn es-Sukkerî (ö.275/888)’nin Muhammed b. Ḥabîb’in rivayeti ile düzenlediği çalışmasıdır (el-Ahṭal, *Şi’ru’l-Ahṭal* 1). el-Ahṭal’a dair çok önemli bir diğer kaynak ise Ebû Temmâm Ḥabîb b. Evs (ö.231/846)’in 3./9. yüzyılda hazırladığı *Naḳâ’idu Cerîr ve’l-Ahṭal* adlı eseridir.

Emevî Sarayına Yaklaşması, Methiyeleri ve Emevîleri Methetmeye Başlaması

el-Ahṭal, tüm hayatı boyunca Emevî hanedanlığına ve onların hizmetindeki önemli kimselere yakın olmaya çalışmıştır. Şairin, Mu’âviye b. Ebî Sufyân (ö.60/680)’ın hilafeti esnasında siyasi meselelere, özellikle de Emevîleri ilgilendiren hususlara yakınlık gösterdiği gözlemlenmektedir. Bunun sonucunda, methiyeler yazarak övmeye başladığı Mu’âviye’nin oğlu Yezîd (ö.64/684)’in yakın dostlarından biri haline gelmiş, onun himayesine girmiş ve katında sağlam bir konuma sahip olmuştur (Weil 1:489). Prensın yanı sıra, Ziyâd b. Ebîh (ö.53/673) ve el-Ḥaccâc b. Yûsuf eş-Şekâfi (ö.95/714) gibi Emevî Devletinde ileri gelen diğer devlet adamlarıyla da yakın ilişkiler kurmuştur. İlginçtir ki el-Ahṭal’ın rakibi Cerîr de el-Ḥaccâc’ı övmüştür. Bu durum hakkında, Abdulmelik b. Mervân’ın el-Ahṭal’ı Medineli muhaliflerine karşı kullanımına benzer şekilde, el-Ḥaccâc’ın Cerîr’i daha çok Irak’ta kullandığı söylenmiştir (Brockelmann 90).

el-Ahṭal, Emevîlerle yakın ilişkileri olan ve muhtemelen kendisini de Emevîlere yaklaştıran Melkânî Sercûn ailesiyle iyi ilişkiler kurmuştur. Manşûr b. Sercûn’un oğlu Sergius (meşhur Melkânî din âlimi Aziz Yuhanna ed-Dimaşkı (ö.749)’nin babası) ve torunu Manşûr b. Sercûn b. Manşûr, Mu’âviye ve Abdulmelik’in yönetiminde maliye nazırı olarak görev yapmıştır. ed-Dimaşkı’nin, Şam’da yüksek mevkilere getirildiği, Yezîd ve el-Ahṭal ile dostane ilişkileri olduğu

söylenmiştir (al-Jamâli 155; Lammens 31). el-Ahṭal'ın, Emevî erkânı ve onların çevresindeki insanlarla olan tüm bu ilişkileri, oldukça dikkat çekicidir.

Bazı araştırmacılar, el-Ahṭal'ın İslâm'ı ısrarla kabul etmeyerek şarap içmeyi terk etmemesinin, şiir alanındaki kıyasıya rekabette, siyasette ve şöhrete ulaşmasında ona engel teşkil ettiğini düşünmüştür. Bu sebeple kendisinin şöhret basamaklarını çıkmasına yardımcı olan Emevî hanedanlığına sığındığını, onları kısıtlamalara karşı adeta bir zırh edindiğini, ayrıca kendisine bol bol bağışlar verebilecek, güçlü bir kapı bulduğunu ve bu nedenle Mu'âviye döneminden itibaren Emevîlere yaranmaya çalıştığını iddia etmişlerdir (Talimât ve el-Eşkar 120). Ancak el-Ahṭal'ın Emevî hanedanlığının bağış ve himayesine gereksinimi olduğu kadar, hanedanlığın da şairin methiye ve hicivlerine ihtiyaç duyduğu aşikârdır. Yani bu temas, her iki taraf için de oldukça kritik ve önemlidir. Nitekim şairin belirli bir politik kesimle olan bu ilişkisi, dönemin diğer şairlerinin bağlantılarından çok da farklı değildir. el-Ahṭal, saray şairi olmayı başarmıştır. Şairin elde ettiği bu mevki, gerek kendisi gerekse Emevî hanedanlığı için oldukça önem arz etmektedir. Zira dönemin diğer hizip ve toplulukları da kendilerini temsil etmesi için benzer şekilde bir şair tayin etmiştir. Her siyasi grubun bir sözcüsü vardır. Ortodokslar, Şiiler, Hâriciler ve birkaç Arap kabilesi, şairlerden kendilerine temsilciler belirlemiş ve bu şairler, başta methiye ve hiciv olmak üzere gazel ve sair türde, onların amaçları doğrultusunda şiir nazmetmiştir (Kremer 2: 362-363). Görüldüğü üzere el-Ahṭal'ın Emevîler ile olan ilişkisi, bunlardan çok da farklı değildir.

el-Ahṭal'ın hayatı boyunca gördüğü ilgi ve himayenin en büyük sebeplerinden birisi de keza, Benû Rebî'a'ya mensup kimselerin ona büyük teveccüh göstermesinden kaynaklanmaktadır. Zira kabile, şairi, kendilerini Benû Bekr ve Benû Temîm'e karşı savunan bir kahraman gibi görmüştür (Blachère 1: 331). Bu durum, Beşşâr el-'Ukeyli'ye üç şair hakkındaki görüşü sorulduğunda, “*el-Ahṭal diğer ikisi gibi olmamıştır. Ancak Rebî'a onun için taassup göstermiş ve bunda ileri gitmiştir. Cerîr, el-Farazdağ'ın üstesinden gelemediği şiir türlerini de iyi bir şekilde işlemiştir*” demesinden anlaşılmaktadır (el-Merzubânî 147). el-Ahṭal'ın, yükselişinde bu kabileden gördüğü destek bir kenara bırakılırsa, övgülerinin Emevîler tarafından çok beğenilmesinin aslî sebebi, hiç kuşkusuz methiye nazmında oldukça yetenekli olmasıdır. Zira el-Farazdağ'a “*İnsanlar arasındaki en iyi şair kimdir?*” diye sorulduğunda, “*Fahriye söylediğimde ben size yeterim, hicviye söylediğinde Cerîr, methiye söylediğinde el-Ahṭal*” demiştir (Bâbeti 14). Bu rivayet, çağdaşı olan diğer şairlerin dahi el-Ahṭal'ın nazmettiği methiyeleri, döneminin en iyisi olarak

gördüğünün açık bir delilidir. Bunun yanı sıra Seleme b. 'Ayyâş, el-Ahṭal'ı diğer şairlerden üstün tutmuş ve şairliğinin olgunluğunu vurgulamak amacıyla "Onun, şiirin her bir beytinde iki beyti vardır" demiştir (el-İsfehâni 8: 203).

el-Ahṭal'ı Emevîler için methiye söylemeye iten etkenler tarih boyunca insanların ilgisini çekmiştir. Şair, methiyelerinde yalnızca bireylerle sınırlı kalmamış, kabile ve boyları da övmüştür. Benû Dârim, Benû 'Avf ve Emevîler'den Benû'l-Âş, methedilen bu kabileler arasındadır. Bazı araştırmacılar el-Ahṭal'ın övgülerinin hedef kitlesindeki bu çeşitliliği göstererek onun yalnızca maddî amaçlarla methiye nazmetmediğini, onu şiir söylemeye sevk eden unsurlar arasında pek çok faktörün bulunduğunu iddia etmişlerdir. Ancak yine de el-Ahṭal'ın kasidelerinin çoğunun, bahşiş isteme amacıyla yahut siyasî tutumunun etkisiyle nazmedildiğini kabul etmişlerdir (Talîmât ve el-Eşkar 120).

Kadim bedevî geleneğini izleyen el-Ahṭal'ın methiyeleri, konularını zamanının olaylarından alarak dönemin siyasî ittifak ve husumetlerini gözler önüne sermiş, bununla birlikte Câhiliyye üslubunu korumuştur. Örneğin; halifelere nazmettiği methiyelerinin başlangıcında, tıpkı Câhiliyye kasideleri gibi göç eden sevgilinin hatırası ile açılış yapmış, onların arda kalan izlerinden bahsetmiştir (el-Ahṭal, *Dîvân* 30, 100-103). Ayrıca kasidelerinde, uzun uzadıya yapılan deve tasvirlerini terk etmeme konusunda tutucu davranmış, bu bahsi neredeyse Câhiliyye şairleri kadar uzun tutmuştur. el-Ahṭal'ın aksine, Cerîr ve el-Farazdağ, uzun deve tasvirleri yerine methettikleri kişilere yaptıkları yolculuğu ve onlara giderken karşılaştıkları zorlukları ele aldıkları *rahîl* bölümünü genişletmeyi tercih etmiştir (Jacobi 33). el-Ahṭal'ın Câhiliyye Dönemi kaside geleneğini etkin şekilde kullanmasına rağmen, şiirlerinde bu geleneksel metodu işleyişinin zayıf kaldığı düşünülmüştür. Zira onun İslam öncesi şiirlerinin vazgeçilmez unsurlarını, gerekli olgunlaşma sürecini tamamlamadan kullandığı ve bu yüzden tam bir edebî mükemmeliyete ulaşmada güçlükler yaşadığı ileri sürülmüştür (Jayyusi 397).

el-Ahṭal'ın methiyeleri birkaç bölümün bir araya gelmesinden müteşekkildir. Nitekim hiciv ve faḥr bölümleri de methiyelerinin içinde gözlemlenmektedir. Ancak bu bölümlerin teşkili gelişi güzel değil, toplum sınıflarının esas alındığı belirli bir sistem gereğince düzenlenmiştir (Stetkevych 108). Elbette başlangıç, bizzat halifenin adıyla ve onun yüce soyuyla yapılmaktadır. Şair bu övgünün peşinden, halifenin en mühim destekçilerinden birisi olan, kendi kabilesi Benû Tağlib ile övünmektedir. Bunun ardından düşük seviyede gördüğü ve hem kabilesinin hem de halifenin düşmanı olan Kayslıları ve onların alt kollarını hicvetmektedir. Sonunda

ise en aşağı derecede gördüğü Ben Kuleyb ve Ben Ėudne'yi ele almaktadır. Hasım kabilelere saldırdığı bu hiciv bölümünde, düşmanlarının safında savaşan önemli kimselerin ismini özellikle belirterek hicvettiği de gözlemlenmektedir (Marsham 104; Stetkevych 108).

el-Ağıtal'ın dili, kelime tercihleri ve kullandığı şiir şekilleri diğer çağdaşlarıyla büyük ölçüde benzeşmektedir. şairin divanı kaside formundaki, methiye, hicviye, nakıde, fahriye ve vaş şiirlerinden müteşekkildir (Hvı 59, 657-658). Methiye kasideleri, divanında en sık rastlanan konuların başında gelmekte ve en uzun kasidelerini teşkil etmektedir. Yüz doksan kaside içeren divanında, yirmi dokuz kaside medih konusunda nazmedilmiştir. Bu şiirlerin çoğu uzun kasidelerden müteşekkil olup en uzun kasidesi seksen dört beyittir. İki methiyesi, biri yedi, diğer sekiz beyit olacak şeklinde nazmedilmiştir ve diğerlerine nazaran kısadır. Kasidelerin hacminin artması, övdüğü kişilerin mevkii, rütbesi ve el-Ağıtal'a olan yakınlığı ile doğru orantılıdır (Tlimt ve el-Eşşar 119-120). Tabii olarak bu methiyelerin büyük çoğunluğu doğrudan Emevı halifeleri için nazmedilmiştir. el-Ağıtal'ın Emeviler için söylediği methiyeler, Emevı Dönemi hakkında pek çok bilgiyi muhafaza ederek günümüze kadar ulaştırmıştır. Hatta el-Ağıtal ve Ubeydullah b. Kays er-Ruķayyt (.75/694) gibi şairler, Emeviler hakkında nazmettikleri kasidelerle dönemin tekstil terminolojisine dair fikir edinmemize dahi olanak sağlamıştır. Yunancadan devşirilen "Serik" (σερικ) gibi terimlerin Emevilere nazmedilmiş bu şiirlerde görülmesi, duruma güzel bir örnek teşkil eder (Shahid 2/2: 173).

el-Ağıtal'ın methettiği kişiler, büyük çoğunlukla Emevı sosyetesinin üst kademesinden, varlıklı ve kudretli kimselerdir. şairin methettikleri arasında, halifelerin, prenslerin, valilerin, emirlerin ve insanlar tarafından saygı duyulan kimselerin sayısı oldukça fazladır. Ancak Emevı hanedanlığına mensup halife ve prensler, bu kişiler arasında en dikkat çeken kesimdir.

el-Ağıtal'ın methettiği Emevı halifeleri arasında: Yezid b. Mu'âviye'yi, Abdulmelik b. Mervân'ı ve Ebl-'Abbâs el-Velid b. 'Abdi'l-Melik (.96/715)'i sayabiliriz (el-Ağıtal, *Divân* 73, 22, 30). Bunun yanı sıra şairin, Mu'âviye'yi övdüğü de rivayet edilmiştir (İbn Kteybe 1: 483). Emevı prens ve ileri gelenleri arasında: Eb Mervân Biş b. Mervân b. el-Hakem (.75/694), Hâlid b. Yezid b. Mu'âviye (.85/704), Abdullah b. Mu'âviye b. Ebı Sufyân ve Abdulmelik b. Mervân'ın iki oğlu mer ve Eb Bekr vardır (el-Ağıtal, *Divân* 41, 150, 146, 193). Valiler ve ileri gelenler arasında ise: el-Haccc b. Yûsuf ve Ziyâd b. Ebih'in oğulları Ubeydullah b. Ziyâd

(ö.67/686), ‘Abbâd b. Ziyâd (ö.100/718) ve Selm b. Ziyâd (ö.73/692) vardır (el-Aḥṭal, *Dîvân* 45, 210). Cerîr b. ‘Abdî’-lah el-Becelî (ö.51/671), en-Nâbiğa el-Ca’dî (ö.65/685?), Hemmâm b. Muṭarrîf et-Tağlibî, ‘İkrime el-Feyyâd, Maşkale b. Hubeyra eş-Şeybânî (ö.50/670), Simâk b. Maḥrame el-Esedî, Tağlib ve Kays arasındaki husumetten önce methettiği Zufer b. el-Hâris el-Kaysî (ö.75/695) (el-Aḥṭal, *Dîvân* 295, 289, 153, 261, 187, 186) ise önemli şahsiyetler arasında sayılabilir.

İbn Kuteybe (ö. 276/889), eş-Şi’ru ve’s-Şu’erâ’ adlı kitabında, el-Aḥṭal’ın Yezîd ile tanışmasını ve şiirini kullanarak Emevîlerin hizmetine nasıl girdiğini anlatan oldukça önemli bir rivayete yer vermiştir. Bu anlatıda aktarıldığı üzere, Ka’b b. Cu’eyl bir gün Mu’âviye’ye konuk olmuştur. Yezîd, Ensârdan Ḥassân b. Şâbit (ö.60/680)’in oğlu Abdurrahman (ö.104/722)’a Mu’âviye’nin kızı Remle’ye gazel yazdığı için kızmıştır (1: 484). Zira kardeşine yöneltilen bu tür şiirleri, toplum nazarında hanedanlığın itibarını ve iktidarını zedeleyebilecek bir tehdit olarak görmektedir. Yezîd b. Mu’âviye, bu durumun önüne geçmek için Ka’b b. Cu’eyl’den Ensâr’ı hicvetmesini ister. Ancak Ka’b b. Cu’eyl bu isteği şirk olarak görür ve “*Allah (c.c)’in Resulüne (s.a.v.) yardım eden ve onu barındıran kavmi mi hicvedeceğim! Ancak bizden, onları hicvetmeyi umursamayacak Hıristiyan bir oğlanı size gösteririm. Kâfir, dili öküz dili gibi olan bir şairdir*” der. Ka’b b. Cu’eyl’in prene önerdiği bu kişi, el-Aḥṭal’dan başkası değildir. el-Aḥṭal, Yezîd’den Ensâr’a karşı kendisini koruyacağını sözünü aldıktan sonra onları hicveder (İbn Kuteybe 1: 484):

"ذَهَبَتْ فُرُشٌ بِالْمَاءِ مَاحِجَةً وَالنَّادَى وَاللُّهُمُّ نَحْتُ عَمَّائِمِ الْأَنْصَارِ"

“Kureyş kabilesi, cömertliği ve alicenaplığı alıp (kendine mahsus kıldı), adilik ise Ensâr’ın sarkları altında kaldı.”

Bunu haber alan en-Nu’mân b. Beşîr b. Sa’d el-Hazrecî (ö.64/684) öfkelenir ve Mu’âviye’nin huzuruna çıkar. Sarığını halifenin önüne koyup, “*Alçaklık mı görüyorsun?*” diye sorar. Mu’âviye, “*Bilakis kerem ve asalet görmekteyim,*” diyerek ne olduğunu sorar. en-Nu’mân, el-Aḥṭal’ın şiirini okur ve şairin dilin kesilmesini ister. Halife bu isteği kabul eder. Ancak el-Aḥṭal da durumu haber alarak Yezîd’in himayesine sığınmıştır. Prens derhal babasının yanına giderek el-Aḥṭal’ın şiirini Benû Umeyye’yi müdafaa etmek için nazmettiğini söyler ve Abdurrahman b. Ḥassân’ın şiirini babasına haber verir. Bunu duyan Mu’âviye, şairin dilinin kesilmesi için verdiği kararı iptal eder (İbn Kuteybe 1: 484). Bu vesile ile el-Aḥṭal ve Yezîd arasında başlayan dostluk, Yezîd’in vefatına kadar devam edecektir (Hammer-Purgstall 1/2: 321-322).

Yezîd b. Mu'âviye'yi Methi

el-Ahṭal'a Emevî hanedanlığından en yakın olan kişi Yezîd b. Mu'âviye'dir. İkisinin karakteri de birbirlerine benzemektedir. Şairin, gençliğinde aşırı şekilde içki içme zevkini paylaştığı Yezîd ile arkadaş olması, kariyeri için büyük bir başarı olmuştur. el-Ahṭal'ın bu ortak zevklerini anlattığı pasajlar, ayrıca onu klasik dönemin en önemli hamriyyât (şarap) şairlerinden birisi haline getirmiştir (Gelder 1: 67). İkisi de gençliklerinde içki ve eğlenceyi çok seven, edebiyata düşkün, hazcılığı benimsemiş kimselerdir. Bu sebeple el-Ahṭal, prence yakın olmaya çalışmış, ona methiyeler nazmetmiş ve sırf onun talimatıyla kendini riske atarak Ensârî hicvetmiştir. el-Ahṭal'ın Yezîd ile Kudüs'e gittiği, ancak hazcı olduklarından kente fazla ilgi duymadıkları ve gene eğlence ile vakit geçirmeyi tercih ettikleri rivayet edilmiştir (Shahîd 2/2: 69-70). Ayrıca Yezîd, el-Ahṭal'ı daima koruyup kollayan bir hami rolü üstlenmiştir. Henüz veliaht prensi olduğu dönemlerde dahi yakın arkadaşı olan şaire babasının katında aracılık etmiş ve onu düşmanlarının tehlikesinden korumuştur.

Az evvel bahsettiğimiz üzere Yezîd'in el-Ahṭal'ı Ensârî'nin en önemli simalarından olan en-Nu'mân b. Beşîr'den koruması, prensin himaye ve aracılığının en bariz örneğidir. Nitekim en-Nu'mân, Mu'âviye'den el-Ahṭal'ın dilinin kesilmesi için izin aldığı anda, Yezîd araya girerek onu savunmuştur (el-İsfehânî 15: 75). Şair, prensin bu yardımı karşısında onun üstün meziyetlerini öne çıkardığı bir kaside nazmetmiş, kendisini ne denli korkunç bir akıbetten kurtardığını anlatmıştır (el-Ahṭal, *Dîvân* 75; el-Ahṭal, *Şi'ru'l-Ahṭal* 220).

وَأَذْرَكَ حَيْسِي قَبْلَ أَنْ يَتَبَدَّدَا	"أَبَا حَالِدٍ دَافَعْتَ عَنِّي عَظِيمَةً
أَغْدًا لِأَنْمِرٍ عَاجِزٍ وَجَبَّحَا	وَأَطْفَأْتَ عَنِّي نَارَ نُعْمَانَ بَعْدَمَا
طَوَى الْكُشْحَ إِذْ لَمْ يَسْتَطِغْنِي وَعَرَّدَا	وَلَمَّا رَأَى النُّعْمَانُ دُوْبِي ابْنِ حُورَةَ

"Ey Ebû Hâlid (Yezîd b. Mu'âviye)! Beni felaketten korudun ve etimi parçalanmadan evvel çekip aldın.

Nu'mân'ın ateşini, insanı aciz kılan bir durum şiddetlenip ciddileştikten sonra söndürdün.

en-Nu'mân, arkamda İbn Hurra'yı (Ziyâd b. Mu'âviye) görünce düşmanlığı içine gömdü, bana güç yetiremedi ve kaçtı."

el-Aḥṭal, Yezîd b. Mu'âviye'ye söylediği methiyelerinin yanı sıra, ölümü ardından onun için bir de mersiye nazmetmiştir (el-Aḥṭal, *Dîvân* 145). Şair, bu mersiyeden sonra herhangi bir ağıt nazmetmemiştir. Hatta oğlunun ölümünün akabinde dahi mersiye söylemediği rivayet edilmektedir. Eleştirilenler bu ağıtın fazla iyi olmadığını düşünse bile (Jayyusi 399), Yezîd'i özel kılan bu ayrıcalık, şairle arasındaki samimi arkadaşlığı göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Abdumelik b. Mervân'ı Methi ve Haffe'l-Katîn (Oturaneler Aceleyle Gittiler) Adlı Kasidesi

el-Aḥṭal, Abdumelik b. Mervân zamanında resmen hilafet şairi olmuştur (Blachère 1: 331). Rivayet edildiğine göre, şair bir gün Abdumelik'in huzuruna çıkararak: *“Ey Müminlerin Emiri, sana bir methiye nazmettim”* der. Halife: *“Şayet beni yılan ve aslanla teşbih edeceksen, senin şiirine ihtiyacım yok. Yok eğer Benû's-Şerîd'in kız kardeşi yani el-Hansâ' gibi nazmettiysen, getir bakalım”* der. Bunun üzerine el-Aḥṭal, Mervân'ı öven kasidesini okur (İbn Kuteybe 1: 483). Şiiri beğenen Abdumelik, el-Aḥṭal'a ihsanda bulunarak onun şiirlerini diğerlerinininkine yeğler (Bâbetî 14).

Bu olaydan sonra el-Aḥṭal sarayda oldukça önemli bir vazife üstlenmiştir. Nitekim Abdumelik devrinde, hilafet sarayında daha önceki dönemlere kıyasla farklı bir ortam teşekkül etmiştir. Abdumelik'ten önceki halifeler, tebaalarına karşı Câhiliyye Dönemindeki kabile şeyhlerinin idari üslubunu izlerken, ilk kez Abdumelik tam bir hükümdar olarak kendini gösterebilmiştir. Halife, din erkinin temsilcileri olmaları hasebiyle, din adamlarına kuvvetli bir nüfuz imkânı sağlamış ve dinî vecibelerini özenle ifa etmiştir (Brockelmann 82). Carl Brockelmann (ö.1956), halifenin tüm bu hareketlerinin, el-Aḥṭal'ı saraya getirmesine engel teşkil etmediğini özellikle vurgulamaktadır. Zira müsteşrik, halifenin, el-Aḥṭal'ın oldukça etkin olan şiirlerini, Hıristiyan olması ve hiçbir İslâmî kaygıya sahip olmaması dolayısıyla, Medine'deki dindar çevrelerin muhalefetine karşı bir silah olarak kullanabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir (Brockelmann 82). Abdumelik büyük bir isyanı bastırarak hâkimiyetini sağlamlaştırdığı zaman, iktidarını tam manası ile kabul ettirmek, yönetimini haklı temeller üzerine oturtmak ve Arap geleneğine dayandırmak için bir yol arayışına girmiş ve bu amacını gerçekleştirmek için hizmetine şairler almıştır. Zira o dönemde şiir, hem oldukça saygı görmekte hem de pek çok amaç için kullanışlı bir araç olarak kabul edilmektedir (Rosenwein 78). el-Aḥṭal, halifenin bu amaçları için en uygun kişi olduğunu hemen belli etmiş, methiyeleri ile halifenin itibar ve geçerliliğinin artırılmasına katkı sağlamıştır.

el-Aḥṭal, Abdulmelik'i methettiği zaman onun klişeleşmiş övgü ifadelerinde vurgulanan meziyetlerini anlatmayı bırakır. Artık yalnızca halifenin cömertliği, yüceliği, asil bir soydan gelmesi gibi alışılmış vurgulardan bahsetmemektedir. Keza sadece halifenin fasih dilli, sağduyu sahibi birisi olduğunu ön plana çıkararak övmek de şair için kâfi gelmemektedir (Ṭalimât ve el-Eşkar 121). Görüldüğü kadarıyla methiyelerini güçlendirmek için yeni metotlar aramakta, eskisi gibi asaleti ile övdüğü zamanlarda dahi daha yüceltici ve daha zekice vurgular kullanmaya çalışmaktadır. Örneğin; şair, halife'nin Kureyş'e olan bağına dile getirmiş ve soyunu sanki kabilenin ardılı değil de özü yahut omurgası gibi göstermiştir. Böylelikle hem Emevîlere muhalif olan Zubeyrîleri görmezden gelmiş, hem de Emevîlerin Sufyânî kolunu arka planda bırakmıştır (Stetkevych 151).

Bunun yanı sıra halifeyi özel kılan hususları ve Benû Umeyye'yi hilafeti üstlenmesi ve insanları yönetmesi için layık hale getiren özellikleri ön plana çıkarmaya başlamıştır. Onun şahsına özgü yeteneklerinden bahsetmektedir. Ona göre o, hilafeti almak için çabalınamamakta, hilafet ona doğru gelmektedir (Ṭalimât ve el-Eşkar 121-122). el-Aḥṭal methiyesinde, Benû Umeyye'nin hilal gibi doğduğunu, yönetimin idarecileri olduklarını, ancak onların yönetimi ellerine yeni geçiren yahut zorla gasp eden kimseler olmadıklarını söylemektedir (el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 45). Ayrıca Emevî düşmanlarının taarruza kalktığı sırada, kahraman cengâverlerin karşı hücumu geçerek onları geri püskürttüğünü anlatmıştır. Ancak ona göre düşmanların bu yenilgisi Yüce Allah'ın vesilesiyle olmuştur. Bu husumet besleyen, doğruluktan sapmış, yalancı kimselerin muhalefetine rağmen, Allah, halifenin hak ettiği konumda olduğu kanaatindedir (el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 45-46).

el-Aḥṭal'ın en güzel kasidelerinden birisi, Abdulmelik'e nazmettiği "*Haffe'l-Ḳaṭîn*" adlı methiyesidir. Şair, kasidesinin nesib kısmında sevdiği kişilerin, yurtlarından ayrılarak doğuya göç ettiklerini anlatmış, içmekten büyük zevk duyduğu şarabı ve içinde uyandırdığı duyguları betimlemiş, güzel kadınlardan bahsederek yaşlılığı dolayısıyla kendisine yüz vermemelerinden şikâyetçi olmuştur (el-Aḥṭal, *Dîvân* 100-102; el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 144-146).

وَأَزْعَجَ تَهُمَ نَوَى فِي صَافِيهَا غَيْرُ	"خَفَّ الْفَطْمَيْنُ، فَرَأَى وَأَمْنًا، أَوْ بَكَرُوا
مِنْ قَرْقَفٍ صَافِيهَا حِصْ أَوْ جَدْرُ	كَأَنِّي شَارِبٌ، يَوْمَ اسْتَبَدَّ بِهِمْ
كَلْمَاءُ، يُنْحَتُّ عَنْ حُرْطُومِهَا الْمَدْرُ	جَادَتْ بِهَا مِنْ دَوَاتِ الْقَارِ مُتْرَعَةً

لَمَّا أَصَابَتْ مَحِيَابَهُ مَقَابِلَهُ
 فَلَمَّ تَكَذُّبُ تَنْجَلِي عَنِ قَلْبِهِ الْخَمْرُ
 كَأَنِّي ذَاكَ، أَوْ ذُو لَوْعَةٍ خَبَلَتْ
 أَوْصَالَهُ، أَوْ أَصَابَتْ قَلْبَهُ الشُّمْرُ
 شَوْقًا إِلَيْهِمْ، وَوَجَدًا بِنَوْمِ أَتْمِهِمْ
 طَرَفِي، وَمِنْهُمْ بِحَنِّي كَوَكْبِ زُمْرُ
 حُتُّوا الْمَطِيَّ، فَوَلَّتْنَا مَنَاقِبَهُ
 وَبِي الْكُذُورِ إِذَا بَاعَتْهُ الصُّورُ
 يُرْفَقْنَ بِالْقَوْمِ حَتَّى يَحْتَبِلُوا نَهُمْ
 وَرَأَيْتُهُمْ ضَعِيفًا، حِينَ يُحْتَبِرُ
 يَا قَاتِلَ اللَّهِ وَصَلِّ الْغَائِبَاتِ، إِذَا
 أَيْتُنَّ أَنْتَكَ بِمَنْ قَدْ زَهَا الْكِبْرُ
 أَعْرَضْنَ، لَمَّا حَتَّى قَوَّسِي مُؤْتِرَهُ
 وَإِبْيَضَ، بَعْدَ سَوَادِ اللَّيْتَةِ، الشُّعْرُ
 مَا يَزْعَمُونَ إِلَى دَاعٍ لِحَاجَتِهِ
 وَلَا هُمْ، إِلَى ذِي شَيْبَةٍ، وَطَرُ
 شَرُّنْ إِذْ عَصَرَ الْعِيدَانَ بَارِحَهُ
 وَأَبْيَسَتْ، عَمَّرَ جَحْرَى اللَّيْتَةِ، الْخَضْرُ

“(Seninle) oturanlar aceleyle gittiler; akşamüzeri ayrıldılar yahut sabah erkenden, kaderlerinde olan musibetler onları varış yerlerine yolladı.

Kaderin onları gönderdiği gün, tıpkı insanın içini titreten Hıms veya Ceder şarabından içen birisi gibiydim.

Bol bol akıyor, erguvani şarapla dolu, zift kaplı varillerden, ağızındaki kil mührünü yontarak.

Nefistir; şiddeti can alıcı yerlere çarpar, sarhoşluk kalbinden neredeyse hiç kaybolmaz.

İşte ben bunun gibiyim yahut kara sevdaya tutulmuş biri gibi, uzuvları tarumar olmuş veya kalbine muskalar isabet etmiş.

Onlara duyduğum özlem ve sevgiden, peşleri sıra bakışımı attığım gün, onlar Kevkeb Tepesinin kenarlarında zümreler halindeyken.

Binekleri ileri sürdüler ve sırtlarını bize döndüler, mahfelerindeyken onlarla ceylan gibi nazik konuşursan, oyuncak bebek gibi güzeller.

Tuzağa düşürünceye kadar insanlara işaret yaparlar, sınılandıkları zamansa düşünceleri zayıftır.

Aman Allah'ım! Güzel kızlara vuslat, yaşlanarak başlarında beyazlıkların çiçeklendiği kimselerden olduğunu anladıkları zaman, olmaz olsun.

Yayımı (sırtımı) kirişcisi (Allah) eğdiği zaman ve simsiyah lülelerden sonra saç beyazladığında, yüz çevirdiler.

İhtiyacı için çağıran adama bakmazlar, saçı ağarmış kimseden de istedikleri hiçbir şey yoktur.

Sıcak yaz rüzgârı, dalların suyunu sıkıp saban demirinin geçtiği yerler dışındaki yeşillikleri kuruttuğunda, doğuya gittiler.”

Abdülmelik b. Mervân'ın tahta çıktığı zaman devlet idare üslubunda gözlemlenen başkalaşıma paralel şekilde, el-Ahṭal'ın methiyeleri de değişmeye başlamıştır. Şair dünyevi övünç meseleleri ile Allah'ın halifeden memnun oluşu gibi uhrevi unsurları harmanlamış ve onun kişisel erdemlerine siyasi gücünü de eklemiştir (Ṭalimât ve el-Eşkar 121). Halifenin zaferlerinin, Allah'ın yardım ve inayeti ile gerçekleştiğini söyleyerek onun hilafete en layık kişi olduğu düşüncesini pekiştirmeye çalışmıştır. Ayrıca halifenin insanlara hibeler yapmasını ön plana çıkarmış ve dolaylı olarak yeni bahşişler için ricacı olmuştur. Şair, yukarıdaki nesib bölümünün ardından halifeye yaptığı yolculuğu anlattığı rahîl kısmına geçer (el-Ahṭal, *Dîvân* 103). Ancak bu bölüm çok kısadır.

وَقَدْ مُجْتَبَيْنِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ سَفَرُ
وَقَعْنِ أَصْلًا وَ عَجْنًا مِنْ نَجَائِنَا
إِلَى إِنِّي لَا تُعْرَبِي نَوَافِلُهُ
أَطْفَهُ رَهْ اللَّهُ فَلَيْهِنَا لَهْ الطَّهْرُ

“Akşam vakti indiler, biz de asil develerimizi durdurduk ihtiyaç sahibi için, (Abdülmelik’e gittiğim) yolculuğun vakti geldi.

Hibeleri bizi boş geçmeyen adama, Allah'ın zafer verdiği, zafer ona kutlu olsun.”

el-Ahṭal, Abdülmelik'in Müslümanları yönetmek için en uygun kişi olduğunu vurgulamak amacıyla methiyesinde “*Halîfetu'l-lah*” “*Allah'ın halifesi*” gibi İslâmî ifadeler de kullanmıştır (el-Ahṭal, *Dîvân* 103).

خَلِيفَةُ اللَّهِ يُسْتَسْقَى بِهَ الْمَطْرُ
الْحَائِضُ الْعَمْرُ وَالْمَيْمُونُ طَائِرُهُ
بِالْحُزْمِ، وَالْأَصْمَعَانِ الْقَلْبُ وَالْحَدْرُ
وَالْهَلْمُ بَعْدَ نَجِي النَّفْسِ يَبْعَثُهُ
يَعْتَرُهُ بَعْدَ تَوْكِيدِ لَهْ، غَرْرُ
وَالْمُسْتَمِرُّ بِهَ أَمْرُ الْجَمِيعِ، فَمَا

“Taşkın suya (savaşa) dalan, talihi uğurlu kişi, adıyla yağmur için istiskâ' duasına çıkılan Allah'ın halifesi.

Nefsi ona açıldıktan sonra, düşüncesi kararlılık ve keskin zekâ ile onu ileri taşır, kalbi ve uyanıklığı da.

Kamu işi onunla doğru olur, sözünü teyit ettikten sonra hiçbir tehlike onu gaflete düşüremez.”

el-Aḥṭal, methiyelerini nazmederken en-Nâbiğa'dan etkilenmiş ve Câhiliyye şairlerinin kurmuş olduğu ana çerçevenin dışına çıkamamıştır (en-Nûtî 53). Şair, methiyelerinde oldukça geniş imgeler kullanmıştır. İşte tam olarak bu kullanımını en-Nâbiğa'dan esinlenerek şekillendirdiği anlaşılmaktadır (el-Aḥṭal, *Divân* 103-104).

" وَمَا الْفُرَاتُ إِذَا جَاشَتْ حَوَالِيَهُ
 فِي خَافَتِيهِ وَبِي أَوْسَاطِهِ الْعَشَاءُ
 وَدَعْدَعَتْهُ رِيَاخُ الصَّيْفِ وَاضْطَرَبَتْ
 فَرُوقَ الْجَاحِيَةِ مِنْ أَدْيَتِهِ عُدُ
 مُشْحَنُورٌ مِنْ جِبَالِ الرُّومِ تَسْتُرُهُ
 مِنْهُمَا أَكْأَفِيْفٌ فِيهَا، دَوْنَهُ، زَوْرُ
 يَوْمًا، بِأَجْوَدَ مِنْهُ، حِينَ تَسْأَلُهُ
 وَلَا بِأَجَهَّ رَمْنُهُ حِينَ يُجَنِّهَهُ "

“Fırat bile değil, dalgaları her iki yanında kabardığı ve (kökünden kopmuş) ağaçlar, ortasında (yüzdüğü) zaman...”

Yaz rüzgârlarının onu galeyana getirdiği ve su birikintilerinin prualar üzerinde dalgalarından çarpıştığı,

Hızlıca, Rum (Anadolu) dağlarından, kenarları onları orada saklayan ve onsuz (rotalarının) kaydı.

(Fırat), bir gün bile, istendiğinde ondan (Abdumelik'ten) daha cömert ve bakıldığında daha ışıltılı (değil).”

Yukarıdaki beyitlerde Abdumelik'in cömertliğini överken el-Aḥṭal'ın Fırat'tan bahsetmesi, doğrudan en-Nâbiğa'yı anımsatmaktadır. Zira en-Nâbiğa, en-Nu'mân'ı methederken el-Aḥṭal'a ilham veren şu beyitleri nazmetmiştir (en-Nâbiğa ez-Zübeynî 26-27):

"فَمَا الْفُرَاتُ إِذَا هَبَّ الرِّيَاخُ لَهْ
 تَرْمَمِي عَوَارِيَهُ الْعَيْرِينَ بِالزَّرْدِ
 يُمْدِدُهُ كُلُّ وَادٍ مُتَشَرِّجٍ، لِحَبِ
 فِيهِ رَكَامٌ مِنَ الْيَبُوتِ وَالْحَضْرْدِ
 يَطْلُكُ مِنْ حَوْفِهِ، الْمَالِخُ مُعْتَصِمًا
 بِالْحَيْزُرَانَةِ، بَعْدَ الْأَيْبِنِ وَالنَّجْدِ
 يَوْمًا، بِأَجْوَدَ مِنْهُ سَيْبِ نَافِلَةٍ
 وَلَا يَجْهَوُلُ عَطَاءُ الْيَوْمِ دُونَ غَدِ "

“Fırat bile değil, rüzgârlar onu galeyana getirdiği zaman, dalgaları her iki yanına köpükler fırlatan...”

Dolu, çalkantılı her nehir yatağı taşar, içinde keçiboynuzu ağacı ve yeşil bitki parçacıkları vardır.

Denizci, onun korkusundan küreklere yapışır, yorgunluk ve uğraştan sonra.

(Fırat), fazladan verdiği bahşişler karşısında bir gün bile ondan (en-Nu'mân'dan) daha cömert (olmamıştır). Bugünün bahşışı yarının bahşişine engel olmaz."

el-Aḥṭal, methiyesinin devamında Emevîlere düşmanlık besleyenlerin planlarının boşa çıktığını anlatır. Halifeyi aslanla teşbih edip ordusunun görkemini abartarak betimler. Daha sonra ̤ureyş'in üstünlüklerini vurgular. Emevîlerin kendisini daima koruyacağını söyleyerek, halifenin üstün özelliklerini övmeye devam eder. Ayrıca kendisinin Emevîleri korumak için Ensârı hicvettiğini bir kez daha hatırlatır. Sözünün çok etkili olduğunu, kılıç zoruyla başarılamayacak işleri şiiri ile başardığını iddia eder ve kendisiyle övünür (el-Aḥṭal, *Dîvân* 104-106; el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 148-151).

حَسْبِي أَشْطَاوَا بِعَيْبِ حَكْمٍ مِّنْ يَسْرُوا	"وَلَمْ يَزَلْ بِبَيْتِكَ وَاشْرَبْتَهُمْ وَمَكْرَهُمْ
وَفِي يَدَيْهِ بِدُنْيَا دُونَ مَا حَصَرَ	فَمَنْ يَكُنْ طَاوِيًا عَنَّا نَصْرِيحَتُهُ
أَبْدَى النَّوَاجِدَ يَوْمَ بَابِ السَّلْ دَكْرُ	فَهُوَ وَفِي ذَا أَمْرِ الْعُمَمِينَ، إِذَا
لَوْ قَعَا كَرَامِي فِيهَا لَكُهُ جَزْرُ	مُنْفَرَشٍ كَفَرَاشِ اللَّيْثِ كَلْكَلُهُ
مَا إِنْ رَأَى مِنْهُمْ جَمْعًا وَلَا بَشْرُ	مُقَدِّمًا مَائِي أَلْفِ لِمَنْزِلِهِ
مَسْرُومٌ، فَوْقَهُ الرَّايَاتُ وَالْقَنْرُ	يَعْشَى الْقَنَاطِرَ يَبِيدُهُ وَوَهْدِي مَدْمُهُ
وَالنَّوَيْبِ لَمْ يَنْبُضْ بِحَسَا وَتَرُ	حَسْبِي يَكُونُ هُكْمٌ بِالطَّيْفِ مَلْحَمَةٌ
وَيَسْتَقِيمُ أَلْبَدِي فِي حَسَدِهِ صَرْعُ	وَتَسْتَبِينُ لِأَقْتَمِ وَأَمَّ صَرَ لَأَلْتَهُمْ
كَانَتْ لَهُ نَفْسَةٌ فِيهِمْ وَمُدْخُرُ	تُمْ اسْتَقْلًا بِأَنْتُمْ أَلِ الْعِرَاقِ، وَقَدْ
مَا إِنْ يُوَازِي بِأَعْلَى نَبْتِهَا الشَّجْرُ	فِي نَبْعَةٍ مِنْ فُرْشِ، يَعْصِرُ بُونَ بِهَا
أَهْلُ الرَّرْيَاءِ وَأَهْلُ الْقَحْرِ، إِنْ فَخَرُوا	تَعْلُو الْهَضَابِ، وَحَلُّوا فِي أَرْوَمِيَّتِهَا
إِذَا أَلَمَّتْ بِحِمْمٍ مَكْرُوهَةٍ، صَبْرُوا	حَشْدًا عَلَى الْحَقِّ، عَيَّافُوا الْحَسْبِي أَنْفُ
كَانَ هُكْمٌ تَخْرُجُ مِنْهَا وَمُعْتَصِرُ	وَإِنْ تَدَجَّتْ عَلَى الْأَفْئَاقِ مُظْلَمَةٌ

أَعْطَى اللَّهُ جَدًّا يُنْصَرُّونَ بِهِ ۖ لَا جَدًّا إِلَّا صَغِيرٌ، بَعْدُ، مُحْتَقَّةٌ رُ
 لَمْ يَأْتَنُوا فِيهِ، إِذْ كَانُوا مَوَالِيَهُ ۖ وَأَلْوُ يُكُونُونَ لَقَوْمٍ غَيْرِهِمْ، أَشْرُوا
 ثُمَّ مِنَ الْعَدَاوَةِ، حَتَّى يُسْتَقَادَ لَهُمْ وَأَعْظَمُ التَّنَاسِ أَخْلَامًا إِذَا قَدَرُوا
 لَا يَسْتَقِيلُ دُورَ الْأَرْضِ غَانٍ حَرْمُهُمْ وَلَا يُبَيِّنُ فِي عِيَدِنَاهِمُ حَرْمُورُ
 هُمْ أَلَّذِينَ يُبَيِّنُونَ الرِّيَاحَ إِذَا قَلَّ الطَّعَامُ عَلَى الْعَافِينَ أَوْ قَتَرُوا
 بَنِي أُمَيَّةَ، نَعَمَ أَلْحَمُّ مُجَلَّلَةٌ تَمَّتْ فَالَا مَنَّةُ فِيهَا وَلَا كَدْرُ
 بَنِي أُمَيَّةَ، قَدْ نَاصَرْتُكَ دُونَكَمُ أَبْنَاءَ قَوْمٍ، هُمْ آوُوا وَهُمْ نَصَرُوا
 أَمَحَدُثَ عَنكُمْ بَنِي النَّجَّارِ قَدْ عَلِمْتُ عَلِيًّا مَعَا، وَكَانُوا طَالَمَا هَدَرُوا
 حَتَّى اسْتَكَانُوا: وَهُمْ مِنِّي عَلَى مَضَضِي وَالْقَوْمُ يُنْفِذُ مَا لَا تَنْفِذُ إِلَّا بَرُ
 بَنِي أُمَيَّةَ، إِنِّي نَاصِحٌ لَكُمْ فَلَا يَبِيئُ فَيُكْمِ آمِنًا زُقْرُ
 وَأَخَّرَ دُورَهُ عَدُوًّا، إِنَّ شَأْنَهُ إِهْدَى وَمَا تَعَيَّبَ مِنْ أَخْلَاقِهِ دَعْرُ
 إِنَّ الظَّنَّ غِيْبَةً تَلْقَاهَا، وَإِنْ قَدَّمْتُ كَالْعَرِّ، بِكُمْ مِنْ جِنَا، ثُمَّ يُنْتَبِهُرُ

“Sana olan ihanet ve hinliklerini terk etmediler, ta ki habersizce meyser oynayanın etini bölüştürene dek. (Burada Abdullah b. Zubeyr’i ima ederek kurdukları hilekâr planın kendi aleyhlerine döndüğünü söylemektedir.)

Her kim nasihatini bizden saklarsa, onun ellerinde cimrilik vardır, dünyada bizim altımızdadır.

O, Müminlerin Emîrinin fidyesidir, şiddetli ve çetin bir gün, dişlerini gösterdiği zaman.

Göğsü üzerine çömelmiş, aslanın çömelişi gibi; göğsünün ön kısmı, kendisi için avlar olan bir saldırıya hazır.

(Halife), onlar gibisini ne cinlerin ne de insanların gördüğü, iki yüz bin kişi ile konuşlanma yerine ilerliyor.

(Bir zamanlar) bina ettiği köprülere geliyor ve onları yıkıyor, atı savaş yaraları almış, tepesinde bayraklar ve tozlar.

Ta ki eṭ-Ṭaff’da savaşları olana kadar ve es-Seviyye’de hiç yay kirisinin çekilmediği. (eṭ-Ṭaff, Muş‘ab b. ez-Zubeyr’in öldürüldüğü yerdir. es-Seviyye ise Ziyâd

b. Ebih'in kabrinin bulunduğu mevkidir. Yay kirişinin çekilmediği derken, savaşın çok çetin geçtiğini, ok atışı yapılmayarak sadece kılıç ve mızraklarla vuruşulduğunu anlatmak istemiştir.)

Dalalete düştükleri, insanların gözünde de aşikâr oluyor ve kibirden dolayı yanaklarını eğip bükenler doğru yola giriyor.

Daha sonra tek başına Irak'ın yüklerini yükledi, onlara karşı içinde gazap ve hiddet vardı. (Abdumelik b. Mervan'ın Mus'ab b. ez-Zubeyr'in ölümünün ardından Irak'a girmesinden bahsetmektedir.)

Ğureyş'in akçaağacında toplanıyorlar, tepesine başka ağaçların denk olamayacağı.

Platoları aşar, onlar onun kökünde konaklarlar. Övündüklerinde ise iyilik ve şeref sahibi kimselerdir.

Hakikat üzerinde toplanırlar, kötülüğü terk ederler, mağrur bir şekilde başlarına bir aksilik gelirse sabredeler.

Kara bir bulut ufukları gölgelerse, onların yanında, ondan bir çıkar yol, sığınacak bir yer vardır. (İnsanlar kendisine kötülük yapmaya kalkarsa, Emevîlerin yanında güvenli bir yeri olduğunu ima etmektedir.)

Allah onlara, onunla savaş kazandıkları bir talih vermiş, onların talihinin dışındaki talihler küçüktür, hakirdir.

Onun sahibi olduklarından dolayı sevinçte aşırıya gidip kibirlenmiyorlar, onlardan başka bir topluluğa nasip olsaydı, onlar aşırıya giderdi.

Boyun eğene kadar, düşmanlarına karşı çok serttir. Üstün geldiğinde ise insanların en sağduyulusudur.

Onlara karşı kin besleyen, onlarla savaşmaya dayanamaz. Onların dallarında hiçbir zayıflık gözlemlenmez.

Onlar, yardım isteyen yiyeceği azaldığında yahut yoksullaştığında, rüzgarlarla yarışanlardır.

Ey Benû Umeyye! Senin cömertliğin çok geniştir, öyle ki hiç başa kakma ve rencide olmaksızın tamamlanmıştır.

Ey Benû Umeyye! Sizi, (Hz. Peygamber'i) barındıran ve (ona) yardım eden topluluğun oğullarına karşı savundum. (Burada Emevîleri savunmak için Ensârî hicvettiğinden bahsetmektedir.)

Durmadan size karşı gürleyen Benû Neccâr'ı susturdum. Ma'ad'ın en yücesi bile (onların bu şiirlerinde söylediklerini) öğrenmişti... (Benû Neccâr, el-Hazrec'in bir

kolu ve Hassân b. Sâbit'in kabilesidir. Ma'ad'ın en yücesi derken Adnânileri kastetmektedir.)

Benden elem duyup da boyun eğene kadar. Söz temrenin delemeyeceği yeri deler.

Benû Umeyye! Size öğüdüm olsun: Zufer aranızda güvenli bir şekilde oturmasın. (Zufer: Ḳays'ın ileri gelenlerinden İbnu'l-Hâris)

Onu düşman edin. Onda gördüğünüz ve huylarından kalbinde gizli olan her şey bozuktur.

Eğer eskiye dayanıyorsa, kinle (yeniden) karşılaşsınız. Tıpkı uyuz hastalığı gibi, bir müddet gizli kalır, daha sonra (tekrar) yayılır.”

Şair, kasidesinde kendi kabilesini övmeyi de ihmal etmemiştir. Ancak bu kısımda daha çok kabilesinin Emevîler lehine yaptığı işleri ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Ne var ki rivayetlere göre halife, el-Aḥṭal'ın bu sözlerini pek beğenmemiş ve onun şiirinin aksine, kendisine yardım edenin Allah olduğunu belirtmiştir (el-Aḥṭal, *Dîvân* 106-107; el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 151-152).

لَمَّا أَنَاكَ بِبَطْنِ الْعُوطِ أَمْرُ	وَقَدْ نُصِرْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِنَا
أَضْحَى، وَلِلَّيْلِ فِي حَيْشُومِهِ أَنْتُ	يُعْرِفُونَكَ رَأْسَ ابْنِ الْحَبَابِ، وَقَدْ
وَلَيْسَ يَنْطِقُ، حَيْثُ يَنْطِقُ الْحَجْرُ	لَا يَسْمَعُ الصَّوْتِ مُسْتَكْتَمًا مَسَامِعُهُ
وَأُرْسُهُ دُونَهُ أَيْحُهُ وَمُ وَالْمُؤُ	أَمْسَتْ إِلَى جَانِبِ الْحَمْدِ كِجْفُهُ
فَبِأَيُّعُوكَ جَهَارًا بَعْدَ مَا كَفَرُوا	وَقَيْسُ عَمِيلَانِ، حَيْثُ أَقْبَلُوا رَقَصًا

“Ey Müminlerin Emiri! el-Gûṭa içlerindeyken sana haber geldiğinde, bizim vesilemizle zafer kazandın. (Tağlibliler tarafından öldürülen Umeyr b. Ḥubâb (ö.70/690)'ın vefat haberinin, halifeye ulaşmasından bahsetmektedir. Zira başı Abdulmelik'e yollanmıştır. Halifenin, bu beyti dinledikten sonra: “Bilakis, beni Allah destekledi,” dediği rivayet edilmiştir.)

Sana İbnu'l-Ḥubâb'ın başını bildirdiler. Burun başında kılıç izi vardı.

Hiçbir ses duymaz, kulakları sağır; taşlar konuşmaya başlayana kadar da konuşmaz.

Cesedi, el-Ḥaşşâk kenarında yatıyor, başıysa onsuz el-Yaḥmûm ve eş-Şuver'de.

Ta ki Ḳays 'Aylân hızla gelip uzun süre reddettikten sonra sana açıkça biat edene dek.”

el-Aḥṭal, kasidesini tamamlamadan önce düşman kabile olan Ḳays'ı hicvetmiştir (el-Aḥṭal, *Dîvân* 107; el-Aḥṭal, *Şi'ru'l-Aḥṭal* 152).

فَلَا هَدَى اللَّهُ قَيْسًا مِنْ ضَلَالَتِهِمْ   وَلَا لَعْنًا لِيَنِي دُكُّوا وَإِنْ إِذْ عَنَّا رُؤَا
ضَجُّوا مِنَ الْحَرْبِ إِذْ عَضَّتْ عَوَارِيهِمْ   وَقَفَيْسُ عِبْلَانَ مِنْ أَخْلَافِهَا الضُّحْرُ
كَأَنَّهُمْ دَوَى إِتْمِي إِذَا عَلِقَتْ   هِمُّ حَبَائِلُ لِلشَّيْطَانِ وَائْتَهَّ رُؤَا

“Allah, Ḳays'ı yanılğularından döndürüp doğru yolu göstermesin; Benû Zekvân tökezlediğinde ona yardım etmesin.

Omuz başlarını ısırdığı vakit savaş dolayısıyla gürültü koparırlar; sıkıntı, Ḳays ‘Aylân’ın huylarındandır.

Şeytan’ın tuzakları onları ağına düşürene kadar bolluk içindeydiler ve sonra haksız ithamlarda bulundular.”

el-Velîd b. ‘Abdi’l-Melik’i Methi

el-Aḥṭal, el-Velîd b. ‘Abdi’l-Melik’i de övmüştür. Ancak el-Velîd zamanında şair eski popüleritesini yitirmiş ve büyük ihtimalle el-Velîd’in saltanatının sona ermesinden önce hayatını kaybetmiştir (Blachère 1: 331). el-Aḥṭal’ın el-Velîd’e yazdığı en önemli methiyelerinden birisi, “*el-Velîd, Allah’ın vekili*” (İnne’l-Velîde Emîne’l-lah) adlı kasidesidir. Bu methiyesinin girizgâhında öncelikle Câhiliyye’den beri süre gelen kalıntılardan bahsetme (Aṭlâl) geleneğini devam ettirmiş, ocak taşlarını, çadırın etrafına kazılmış hendekleri, rüzgârı ve üzerine atıştıran yağmur bulutlarını zikretmiştir (el-Aḥṭal, *Dîvân* 30). Güzel atların teşbihini yaptıktan sonra silinip giden yurdunu anmıştır. Takiben yine bu geleneği sürdürerek güzel kadınlardan, endamlarından bahsetmiş ve onları asil beyaz develere benzeterek betimlemiştir. Vücutlarının güzelliklerini, süslü oluşlarını, altın ve incilerle bezenmelerini ve gözlerinin renkli kısmı (iris) ile beyaz kısmı (sklera) arasındaki karşıtlığın yüksek olması (حور) gibi güzel kabul edilen bazı fizyolojik özelliklerini anlatmıştır (el-Aḥṭal, *Dîvân* 31-32). Methiyesinin başındaki *nesîb* adı verilen bu kısım, övgüye güzel bir giriş yapılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Şair bu giriş kısımlarının akabinde, kasidesinin asıl nazmediliş amacı olan Emevîleri methetme aşamasına geçer. Aşağıdaki gibi “*Kâbe’nin örtülerinin Rabbi olan Allah’a*” yemin eder ve el-Velîd’in, kendisini etrafını saran tehlikelerden kurtardığını ve güvence altına aldığını söyleyerek methiyesine başlar (el-Aḥṭal, *Dîvân* 32):

"وَقَدْ حَلَفْتُ بِمَيْنَا عَيْرٍ كَاذِبَةٍ
بِاللَّهِ رَبِّ سُتُورِ الْبَيْتِ ذِي الْحُجُبِ
إِنَّ الْوَلِيدَ أَمْرًا مِنْ اللَّهِ أَنْقَذَنِي
وَكُنَّا حَصْرًا نَأْتِي مَنَاجِرَ هَمِّ رَبِّي"

"Yalansız bir yemin ettim, örtülü olan evin (Kâbe'nin) örtülerinin Rabbi olan Allah'a.

el-Velîd, Allah'ın vekili, beni kurtardı ve (beni koruyan) bir kale oldu. Kaçışım onun korumasıdır."

Hıristiyan olmasına rağmen, şairin Kâbe gibi İslâmî unsurları şiirinde kullanması dikkat çekicidir. Kasidelerinde bunun gibi birkaç İslâmî motif gözlemlenmektedir. Ancak el-Ahṭal'ın, Müslüman olmamasından dolayı, Kur'an-ı Kerim'in Arap Edebiyatı üzerindeki muazzam tesirinden fazla etkilenmediği düşünülmüştür. Bu sebeple şairin Arapçayı kullanımının, dilin farklı boyutlarını görme imkânı sağlayacağı, böylelikle yapılan analizin daha ayrıcalıklı bir öneme sahip olabileceği düşünülmüştür (Jayyusi 416).

Şair yukarıdaki beyitlerinin akabinde Emevîleri, saygınlıkları, asaletleri, kudretleri, şerefleri, eşsiz oluşları ve yüksek atalardan gelmeleri ile methetmiştir (el-Ahṭal, *Dîvân* 36-37).

"لَمْ يُنْبِقِ سَنَبِيٍّ إِلَّا لِيَهُمْ مِنْ دَخَائِرِهِمَا
عَيْرَ الصَّامِيمِ مِنَ الْأَلْوَابِ وَالْعَصَابِ
حَسْبِي تَنَاهَى إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ لَهُمْ
عِرُّ الْمُلُوكِ وَأَعْلَى سُورَةِ الْحَسَابِ
بِيضٌ مَصَالِيهُ لَمْ يُعْدَلْ بِرِيحِهِمْ أَحَدٌ
فِي كُنْزِ مُعْظَمَتِهِ مِنْ سَادَةِ الْعَرَبِ"

"Onlara olan gidişim, koca kemiklerden ve sinirden başka iç yağ bırakmadı.

Ta ki kralların izzetine ve en yüksek soya sahip olan kavme varana dek.

Saf ve köklüdürler, Arap soylularından hiç kimse, büyük işlerde onlara denk olamaz."

Rivayetlere göre yiğitliğinden dolayı el-Velîd'e, (Fârisu Benî Mervân) "Benû Mervân'ın Atlısı" denmiştir (el-Mes'ûdî 2: 131). Keza el-Ahṭal da methiyelerinde el-Velîd'i bir atlı şeklinde tasvir etmiştir. Bu durum kaynaklardaki rivayetlerle uyusmaktadır. el-Ahṭal, el-Velîd'in cengaverliğini methiyelerinde işlemek için en uygun unsur olarak görmüş ve şiirlerinde kullanmıştır. Şair, el-Velîd'in uzak diyarlara ve Anadolu topraklarına ilerlemesinden bahsetmiştir. Zira bu dönemde Arap kuvvetleri uzak bölgelere kadar ilerleme kaydetmiştir. el-Velîd, Ermenistan'da kumandanlık yapan ve iyi bir asker olan kardeşi Mesleme b. 'Abdi'l-Melik (ö.121/738)'i Toros dağlarını geçmesi ve Bizans'ın gücünü kırması için

görevlendirmiştir (Saunders 90-91). el-Ahṭal bu seferi ve akınları methiyesinde kullanarak Tavil bahrinde şöyle der (el-Ahṭal, Dīvân 40):

"وَمَا بَلَغَتْ خَيْلُ امْرِئٍ كَانَتْ قَبْلَهُ
بِحَيْثُ انْتَهَتْ آثَارُهُ وَنَحَارُهُ
وَتُضْحِي جِبَالُ الرُّومِ غُرًّا فِجَاجَهَا
بِمَا أَشْجَعَتْ غَارَاتُهَا وَمَقَائِدَهَا
مِنَ الْقُرُو حَتَّى انْطَمَّتْ كُلُّ كَيْلِيَّةٍ
وَخَسِيَّ انْطَمَّتْ مِنْ طَوْلِ قَوْدِ جَنَائِدِهَا"

"Ondan evvel hiç kimsenin atı ulaşamamıştı, eserlerinin ve savaşlarının vardığı yere.

Rum (Anadolu) dağları ve patikaları, baskınların ve orduların yaktığıyla toza döndü.

Akından, hayvanın karnındaki tüm yem azalincaya ve yedek atlar zayıflayincaya kadar."

Sonuç

el-Ahṭal'ın hayatının tüm merhalelerinde ve şairlik kariyerinin her aşamasında, Orta Çağ Emevî monarşisinin büyük etki ve yönlendirmeleri olduğu gözlemlenmektedir. Şairin gerek methiye gerekse hicviye konulu pek çok kasidesinin nazmediliş sebebinin ardında, direkt veya dolaylı Emevî sevk ve talimatı olduğu anlaşılmaktadır. Üstün şairlik yeteneği ve hiç kimseyi hicvetmekten çekinmeyen cesareti sayesinde, el-Ahṭal'ın erken dönemlerde Emevî yönetiminin, özellikle veliaht prensi Yezîd'in dikkatini çektiği, ömrü boyunca Emevî halifelerine yakın olmaya çalıştığı, kendisini onlara yakın kılacak resmî idareci ve ileri gelen ailelerle de sıkı ilişkiler içine girdiği gözlemlenmektedir. Bu maksadını gerçekleştirip yönetimi elinde tutanların beğenisini kazanmak amacıyla şairin, methiyelerini oldukça etkin şekilde kullandığı düşünülmüştür. Diğer taraftan, siyasetteki geçerliliğini meşru kılmak amacıyla, Emevî hanedanlığının halk ve muhalif guruplara yönelik bir şiir propagandası yürüttüğü bilinmektedir. Şairin methiyelerinin bu programa büyük katkı sağladığı, en azından bu katkının, övgülerinin ardındaki temel amaçlardan birisi olduğu kanısına varılmıştır.

el-Ahṭal'ın Emevilere nazmettiği methiyeleri, filolojik, edebî ve tarihî yönden önem arz eden kasidelerinin başında gelmektedir. Bu önem, şairin Câhiliyye Dönemi şiir geleneğini en iyi şekilde sürdürmesi, üslubunun bedevî şiir geleneğinin ardılı olması ve filolojik araştırmalara dahi kaynak teşkil edecek bir kelime dağarcığı kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bunlara ek olarak şairin Hristiyanlığa mensup olması, onu dönemin diğer meşhur şairlerinden ayırmıştır. Yine de

halifelerin İslam dünyasına liderlik ettiğini vurgulamak amacıyla, belirli ölçüde İslâmî unsuru methiyelerinde kullanmıştır. Kâbe gibi Hıristiyanlıkta ve Yahudilikte hiç yeri olmayan birkaç dinî motifi de şiirlerinde işlemiştir. Ancak dinî tercihi yüzünden, Sadru'l-İslâm Dönemi ile birlikte Arap şiirinde gözlemlenmeye başlayan yoğun İslâmî motiflerden Müslüman şairler kadar etkilenmediği ileri sürülmüştür.

Emevî hanedanlığı ile sıkı ilişkiler kurması, onu en gözde methiye şairlerinden birisi haline getirmiştir. Emevî Döneminde pek çok şair, belirli kabile ve grupların sözcülüğünü yapmıştır. Benzer şekilde el-Ahṭal da Emevî ailesinin özel şairi haline gelmiş, onlardan bahşiş alıp himaye görmek için pek çok methiye nazmetmiştir. el-Ahṭal'ın şairliği, döneminin önde gelen diğer şairleri ile pek çok kez mukayese edilmiş, genellikle el-Ahṭal, özellikle de methiye konusunda, diğerlerinden üstün tutulmuştur. el-Ahṭal'ın methettiği halifeler arasında: Yezîd b. Mu'âviye, Abdulmelik b. Mervân ve el-Velîd b. 'Abdi'l-Melik vardır. Şairin divanında bu kişiler için nazmedilmiş olan methiyeler en büyük hacme sahiptir ve sayıca fazladır. Övgülerinde klasik kaside üslubunu kullanmayı tercih eden el-Ahṭal'ın, farklı halifeler için nazmettiği methiyelerinde benzer tabir ve ifadeler gözlemlenmektedir. Ancak şairin methiyelerinin içeriğinin ve öne çıkardığı övünç meselelerinin, zamana ve siyasî durumlara göre değişiklik gösterdiği de anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

el-Ahṭal, Ebû Mâlik b. Ğiyâs b. Ğavs. *Dîvânu'l-Ahṭal* (Şrh. Mehdi Muhammed Nâşiru'd-dîn). 2. Basım. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1414/1994.

---. *Şi'ru'l-Ahṭal: Ebî Mâlik b. Ğiyâs b. Ğavs et-Tağlibî* (tah. Dr. Fahreddin Ğabâve). 4. Basım. Şam: Dâru'l-Fikr, 1416/1996.

Bâbetî, 'Azîze Fevvâl. *Mu'cemu's-Şu'erâ'i'l-Muḥadramîn ve'l-Umeviyyîn*. Trablus: Dâru Şâdır, 1998.

Blachère, Régis. "al-Akhtal." *The Encyclopaedia of Islam*. 1. Cilt. Leiden: Brill, 1986. 331.

Brockelmann, Carl. *History of The Islamic Peoples*. Çev. Joel Carmichael ve Moshe Perlmann. New York: Capricorn Books, 1960.

el-Bustânî, Buṭrus. *Udebâ'u'l-'Arab fi'l-Câhiliyye ve Şadri'l-İslâm*. Kahire: Hindâvî, 2014.

Caussin de Perceval, Armand Pierre. *Notice sur les Trois, Poètes Arabes Akhtal, Ferazdak et Djérir*. Paris: Imprimerie Royale, 1834.

- ed-Dehhân, Sâmi. *el-Medîh*. 5. Basım. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, Tsz.
- Ebû Temmâm. *Naķâ'idu Cerîr ve'l-Aķtal* (tah. Anķûn Şâlĥânî el-Yesû'î). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1922.
- el-Endelusî, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said b. Ĥazm. *Cemheretu Ensâbi'l-'Arab* (tah. Abdusselâm Muhammed Hârûn). 5. Basım. Kâhire: Dâru'l-Me'ârif, Tsz.
- Gardet, Louis ve Georges C. Anawati. *Introduction à la Théologie Musulmane: Essai de Théologie Comparée*. Paris: Librairie Philosophique J. Vrin, 1948.
- Gelder, Geert Jan H. van. "al-Aķtal." *Encyclopedia of Arabic Literature*. 1. Cilt. Londra: Routledge Taylor&Francis Group, 1998. 67.
- Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von. *Literaturgeschichte der Araber*. 1/2. Cilt. Viyana: Die kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1851.
- Hâvî, İlyâ. *el-Aķtal: Fî Sîretihî ve Nefsiyyetihî ve Şî'rihî*. 3. Basım. Beyrut: Dâru's'Sekâfe, 1981.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah ed-Dîneverî. *eş-Şî'ru ve's-Şu'erâ'* (tah. Ahmed Muhammed Şâkir). 1. Cilt. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, Tsz.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fağl Cemâluddîn Muhammed b. Mukerrem. *Lisânu'l-'Arab*. 11. Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, Tsz.
- el-İsfehânî, Ebû'l-Ferec Alî b. el-Huseyin b. Muhammed b. Ahmed el-Ķureşî. *Kitâbu'l-Eġânî* (tah. Dr. İhsân Abbâs). 3. Basım. 8. ve 15. Cilt. Beyrut: Dâru's-Şâdir, 1429/2008.
- Jacobi, Renate. "The Origins of the Qasida Form." *Classical Traditions and Modern Meanings*. Ed. Stefan Sperl ve Christopher Shackle. Leiden: Brill, 1996.
- al-Jamâlî, Muĥammed Fâğıl. *The Individual and Society in Islam*. Ed. Abdelwahab Bouhdiba ve Muĥammad Ma'rûf Dawâlibî. Vendôme: Unesco Publishing, 1998.
- Jayyusi, Salma Khadra. "Umayyad Poetry." *Arabic Literature to the End of the Umayyad Period*. Ed. Alfred Felix Landon Beeston. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Kremer, Alfred von. *Culturgeschichte des Orients unter den Chalifen*. 2. Cilt. Viyana: Wilhelm Braumüller, 1877.

- Lammens, Henri S. J. *Le Chantre des Omiades: Notes Biographiques et Littéraires sur le Poète Arabe Chrétien Aḥṭal*. Paris: Imprimerie Nationale, 1895.
- Marsham, Andrew. *Rituals of Islamic Monarchy: Accession and Succession in the First Muslim Empire*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009.
- el-Merzubânî, Ebû 'Ubeydullah Muhammed b. İmrân b. Mûsâ. *el-Muvaşşah fî Meâhizi'l-'Ulemâ' 'ale'-Şu'erâ'* (tah. Muhammed Huseyn Şemseddin). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1415/1995.
- el-Mes'ûdî, Ebû'l-Hasan Alî b. el-Huseyn b. Alî. *Murûcu'z-Zeheb ve Me'âdini'l-Cevher*. Haz. Kemal Hasan Merî. 2. Cilt. Sayda: el-Mektebetu'l-'Aşriyye, 1425/2005.
- en-Nâbiğa ez-Zubyânî, Ziyâd b. Mu'âviye. *Dîvânu'n-Nâbiğa ez-Zubyânî* (tah. Muhammed Ebû'l-Faḍl İbrâhîm). 2. Basım. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, Tsz.
- en-Nûtî, Zekeriyâ Abdu'l-Mecîd Abdu'l-Hâdî. *el-Edebu'l-Umevî: Târîhu ve Kaḍâyâhu*. Mısır: Maṭba'atu'l-Huseyn el-İslâmiyye, 1413/1993.
- Rosenwein, Barbara H. *Reading the Middle Ages: Sources from Europe, Byzantium, and the Islamic World*. 2. Basım. Kanada: University of Toronto Press, 2014.
- Saunders, John Joseph. *A History of Medieval Islam*. Londra: Routledge, 2002.
- Shahîd, Irfan. *Byzantium and the Arabs in the Sixth Century*. 2/2. Cilt. Washington D.C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 2009.
- Stetkevych, Suzanne Pinckney. "Al-Akḥṭal at the Court of 'Abd al-Malik: The Qaṣîda and the Construction of Umayyad Authority." *Christians and Others in the Umayyad State*. Ed. Antoine Borrut-Fred M. Donner. Chicago: The Oriental Institute of the University of Chicago, 2016.
- . *The Poetics of Islamic Legitimacy*. Bloomington: Indiana University Press, 2002.
- eş-Şâyib, Ahmed. *Târîhu'n-Nakâ'id fî'ş-Şi'ri'l-'Arabî*. 2. Basım. Kâhire: Mektebetu'n-Nahḍati'l-Mışriyye, 1953.
- Ṭalimât, Gâzî ve 'İrfân el-Eşkar. *eş-Şu'erâ' fî'l-'Aşri'l-Umevî*, Şam: Dâru'l-Fikr, 1430/2009.
- Weil, Gustav. *Geschichte der Chalifen: Vom Tode Mohammeds bis zum Untergange der Omejjaden, mit Einschluß der Geschichte Spaniens, vom Einfall der Araber bis zur Trennung vom östlichen Chalifate*. Mannheim: Bassermann, 1846.

ez-Zirikli, Hayreddin. *el-'Alam*. 15. Basım. 5. Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyin, 2002.